

ปัญหาการค้าชายแดนไทย – กัมพูชา

ศึกษากรณี จังหวัดสระแก้ว

นางสาวลักษิกา มะลิวัลย์

การค้าชายแดนเกิดมาพร้อมกับการเกิดชุมชนมนุษย์ชนบนโลกใบนี้ ไม่มีหลักฐานปรากฏว่าเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อใด แต่อธิบายได้ว่า เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นชุมชนและสามารถสร้างผลผลิตได้หลากหลาย แล้วนำผลผลิตนั้น ๆ มาแลกเปลี่ยนกัน เพื่อสนองความต้องการในการดำรงชีวิตเบื้องต้น แม้ในขณะนั้นยังไม่มีการใช้เงินตราที่กำหนดราคาสินค้า แต่เป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน การค้าระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง เช่น เมียนมา ลาว มาเลเซีย มีรูปแบบการนำเข้าส่งออกตามเส้นทางคมนาคมหลากหลายเช่น ทางเรือ ทางบกตามเส้นทางคมนาคม แต่การค้าที่มองข้ามไม่ได้อีกรูปแบบหนึ่งคือ การค้าบริเวณชายแดนตามที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยมีพรมแดนติดกับเมียนมา ลาว กัมพูชา มาเลเซีย และเวียดนาม ทั้งนี้ การค้าบริเวณชายแดนเป็นการค้าในรูปแบบต่าง ๆ ของประชาชนของทั้ง ๒ ประเทศหรือผู้ประกอบการค้าที่มีภูมิลำเนาหรือพรมแดนติดต่อกันกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันซึ่งมูลค่าครั้งละอาจจะไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าจำเป็นที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น สินค้าอุปโภค สินค้าเกษตร สินค้าที่หาได้จากธรรมชาติ เป็นต้น การค้าชายแดนมีวิธีที่ไม่ยุ่งยาก เน้นความสะดวกรวดเร็ว ซึ่งมีทั้งการค้าที่ถูกกฎหมาย (ผ่านด่านศุลกากร) และที่ผิดกฎหมาย (ลักลอบค้า) อีกด้วย ไทยมีพรมแดนติดต่อกับกัมพูชาเป็นระยะทาง ๗๒๕ กิโลเมตร มีด่านถาวรที่สามารถส่งออกและนำเข้าสินค้าได้จำนวน ๖ แห่งโดยมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ ๕๐ ของมูลค่าการค้ารวมระหว่างประเทศของเราทั้งสองและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

อนึ่ง โดยทั่วไปการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชามีอยู่ ๒ ลักษณะ คือ ๑) รูปแบบการค้าชายแดนที่แท้จริงคือเป็นการซื้อขายระหว่างคนในพื้นที่ที่อาศัยอยู่บริเวณจังหวัดชายแดนโดยจะต้องผ่านพิธีการศุลกากรตามจุดการค้าชั่วคราว และมีการจดทะเบียนเป็นผู้ประกอบการนำเข้า – ส่งออก และ ๒) มีรูปแบบคล้ายกับการค้าระหว่างประเทศซึ่งไม่ได้มีการทำการค้าขายเฉพาะกลุ่มผู้ค้าภายในพื้นที่บริเวณจังหวัดชายแดนเท่านั้น แต่ประกอบด้วยผู้ค้าจากส่วนกลาง และที่อื่น ๆ เข้ามาดำเนินการค้าชายแดนชายแดนซึ่งบางส่วนอาจจะไม่ผ่านระบบพิธีศุลกากร คือแอบลักลอบค้าชายตามแนวชายแดนไทย – กัมพูชา

ในที่นี่ศึกษาเฉพาะการค้าบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีมูลค่าการค้าสูงสุด ปัจจุบันปีละประมาณ ๔ หมื่นล้านบาทต่อปี โดยการค้าดังกล่าวมีจุดการค้าชายแดนไทย – กัมพูชา ดังนี้

- จุดผ่านแดนถาวร คือ บ้านคลองลึก อำเภออรัญประเทศ – ปอยเปต อำเภอโอโฉรว จังหวัดบันเตียนเมียนเจย

- จุดผ่อนปรน ๓ จุด ได้แก่ ๑) บ้านตราพระยา อำเภอตราพระยา จังหวัดสระแก้ว – บ้านบึงตะกวน จังหวัดบันเตียนเมียนเจย ๒) บ้านหนองปรือ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว – บ้านมาลัย จังหวัดบันเตียนเมียนเจย และ ๓) บ้านเขาดิน อำเภอคลองหาด พนมไฉะ (บ้านกิโล ๑๓) จังหวัดพระตะบอง

อย่างไรก็ตาม ขั้นตอนศุลกากรของไทยในการยอมให้สินค้ากัมพูชาผ่านเข้ามายังไทยค่อนข้างมีหลายขั้นตอนในขณะที่การนำเข้าสินค้าของไทยเข้ากัมพูชาไม่ยุ่งยากมาก เนื่องจากกัมพูชามีนโยบายการค้าเสรี ไม่มีข้อกีดกันทางการค้าหรือกำหนดโควตาในการนำเข้าเพียงแต่ต้องชำระภาษีขาเข้าและภาษีผู้บริโภคตามที่กำหนดโดยกระทรวงการคลังของกัมพูชาเป็นหน่วยงานที่จัดเก็บ และต้องนำสินค้าผ่านการตรวจสอบและกำหนดพิกัด ศุลกากรโดยบริษัทเอกชนซึ่งกระทรวงพาณิชย์ของกัมพูชาได้ว่าจ้างมาดำเนินการตรวจสอบสินค้าก่อนนำเข้ากัมพูชา โดยการขนส่งสินค้าจะเป็นทางบกตามถนนหมายเลข ๕ เป็นถนนที่ตัดผ่านจากชายแดนไทยที่อำเภออรัญประเทศผ่านเมืองสำคัญต่าง ๆ ของกัมพูชาและเข้าสู่กรุงพนมเปญ

อนึ่ง จากการสอบถามข้อมูลตัวเลขการมูลค่าการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา เฉพาะจังหวัดสระแก้ว ล่าสุด เฉพาะเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐ นางสาว จันทร์เพ็ญ สอนสมสุข พาณิชย์จังหวัดสระแก้วเผยว่า ภาวะการค้าไทย - กัมพูชามีมูลค่ารวมทั้งสิ้น ๖,๔๕๒.๖๗ ล้านบาท โดยเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๙ ร้อยละ ๑๒.๗๑ สินค้าส่งออกไปยังกัมพูชาที่สำคัญของไทยคือ เครื่องยนต์และอะไหล่รถจักรยานยนต์ รถยนต์ รถแทรกเตอร์ เครื่องยนต์ดีเซล เครื่องนวดข้าว รถไถนาเดินตาม ปูนซีเมนต์ เครื่องดื่มชนิดไม่อัดลม ส่วนสินค้าที่ไทยนำเข้าจากกัมพูชา ได้แก่ มันสำปะหลัง มอเตอร์ทำด้วยอะลูมิเนียม ไอโซแท็งก์สำหรับบรรจุก๊าซ อาหารสำหรับสุนัข เศษทองแดง และเศษอะลูมิเนียม

ปัญหาด้านการค้าไทย - กัมพูชา

ด้านการค้า - กัมพูชาขาดเส้นทางขนส่งที่ดีทำให้การส่งออกสินค้าเข้าไปในกัมพูชามีต้นทุนค่าขนส่งสูงทำให้ส่งผลกระทบต่อราคาสินค้าที่ต้องสูงตามค่าขนส่งสินค้า นอกจากนี้ ตลาดกัมพูชายังเป็นตลาดขนาดเล็ก และประชาชนยากจนต่ำกว่ามาตรฐานสากล ไทยให้ความช่วยเหลือกัมพูชาโดยรับซื้อสินค้าเกษตรตามโครงการ CONTRACT FARMING ยกเว้นอากรสำหรับสินค้า โดยมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามที่กำหนดในประกาศกระทรวงการคลังและให้สิทธิ พิเศษด้านภาษีศุลกากร AISP กับ กัมพูชาโดยให้ได้รับยกเว้นอากรหรือลดอัตราอากร ดังนั้นสินค้านำเข้าจากกัมพูชา จึงเป็นพืชผลทางการเกษตร และสินค้าที่ส่งออกกับกัมพูชาเป็นสินค้าน้ำมันเชื้อเพลิง วัสดุก่อสร้าง และสินค้าอุปโภค-บริโภค เป็นต้น สำหรับการค้าระหว่างประเทศ กัมพูชาได้รับสภาพ MFPM ทำให้สามารถเพิ่มปริมาณการค้าระหว่างประเทศกับสหรัฐอเมริกา ยุโรปและญี่ปุ่น

ด้านการขนส่งสินค้า - กัมพูชา ไม่มีถนนเชื่อมโยงภายในหรือหากมีก็ไม่อยู่ในสภาพดีที่จะสามารถใช้เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าได้ หากเส้นทางจากชายแดนเข้ายังหัวเมืองหลักของกัมพูชามีสภาพดี สามารถขนส่งสินค้าจากไทยไปกัมพูชาได้สะดวก ประหยัดเวลาและค่าขนส่ง จะทำให้สินค้านี้มีต้นทุนพอที่จะแข่งขันกับสินค้าที่มาจากจีนและเวียดนามที่เป็นคู่แข่งในตลาดกัมพูชาได้ จะพบว่า เส้นทางผ่านด่านศุลกากรอรัญประเทศที่บ้านคลองลึก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว อยู่ตรงข้ามกับเมืองปอยเปต ประเทศกัมพูชา เป็นเส้นทางขนส่งสินค้า โดยรถยนต์บรรทุกจากไทยสามารถบรรทุกสินค้าเข้าไปในประเทศกัมพูชาได้โดยไม่ต้องขนถ่ายสินค้าลงที่ชายแดน สำหรับเส้นทางนี้สามารถเชื่อมต่อเมืองต่าง ๆ ของกัมพูชา และผ่านเข้าไปประเทศเวียดนามถึงนครโฮจิมินห์ ซึ่งเป็นท่าเรือที่สำคัญของเวียดนามได้อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม จุดการค้าบริเวณชายแดนไทยกับกัมพูชาจังหวัดสระแก้วและจังหวัดปอยเปต นอกจากจะเป็นตลาดซื้อขายสินค้าหรือเส้นทางขนส่งสินค้านี้ระหว่างประเทศแล้ว ในฝั่งกัมพูชายังมีบ่อนกาสิโนที่เปิดอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการอยู่ มากมายหลายแห่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการลงทุนจากต่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องมาจากกัมพูชามีนโยบายการค้าเสรี ซึ่งจะมีภาคเอกชนคอยให้บริการรับแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศกระจายอยู่ทั่วไปตามแนวชายแดนไทยกับกัมพูชา เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับการทำการค้าตามแนวชายแดนไทยกับกัมพูชา และการเล่นพนันในบ่อนกาสิโนบริเวณชายแดนด้วย

กล่าวโดยสรุป โอกาสทางเศรษฐกิจจากการค้าทางบกระหว่างไทยและกัมพูชามีอยู่อย่างจำกัด เนื่องจากปัญหาต้นทุนในการขนส่งทางบกยังอยู่ในระดับที่สูง ประโยชน์จากการค้าทางบกจะเกิดเมื่อผู้ประกอบการต้องการกระจายสินค้าไปยังพื้นที่กัมพูชาที่อยู่ใกล้กับประเทศไทยมากกว่าพื้นที่อื่นซึ่งอยู่ในกัมพูชาตอนใน ส่วนข้อเสนอแนะเชิงนโยบายตามที่สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและพัฒนา หรือไอทีดี ได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากงานวิจัยเรื่อง "การค้าระหว่างประเทศทางบกด้านตะวันออก" คือ หากมีการปรับปรุงการขนส่งทางบกให้มีต้นทุนที่ถูกลงจะเป็นการเพิ่มโอกาสของคนไทยบริเวณชายแดนจังหวัดสระแก้ว และจังหวัดปอยเปตในการนำสินค้าที่มีความอ่อนไหวต่อเวลาในการขนส่งไปขายในประเทศกัมพูชาตอนในให้ได้มากยิ่งขึ้น เช่น ผักสด ผลไม้สดต่าง ๆ และนอกเหนือจากผลิตภัณฑ์หลักที่ส่งออกไปยังกัมพูชาไทยอาจจะต้องพยายามเจาะตลาดสินค้าฟุ่มเฟือยมากขึ้น เช่น เครื่องสำอาง เครื่องประดับ สินค้าเทคโนโลยี สินค้าที่อาศัยช่องทางโมเดิร์นเทรด เพื่อรองรับรูปแบบการบริโภคที่จะมีการเปลี่ยนแปลงต่อไปในอนาคต รวมทั้งการพยายามระงับข้อพิพาทหรือแก้ไขปัญหาคความมั่นคงร่วมกันของทั้งสองประเทศ ซึ่งจะช่วยพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประชาคมอาเซียนได้อีกทางหนึ่ง

บรรณานุกรม

ด้านศุลกากรอรัญประเทศ
 สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว
 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน
 บทความของชนิด ศุภยาลัย
 งานวิจัยเรื่อง "การค้าระหว่างประเทศทางบกด้านตะวันออก" ของสถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้า
 และพัฒนา (ไอทีดี)